

ВРАЗЛИВІСТЬ УКРАЇНИ ДО ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Наталія Еляшевська

Національний університет “Львівська політехніка”,
бул. Князя Романа, 1/3, м. Львів, 79000, Україна,
e-mail: eliashevska1990@ukr.net

У статті виділено слабкі сторони ЗМІ України до інформаційної війни з боку Росії, а також шляхи її подолання.

Ключові слова: інформаційна війна, пропаганда, Інтернет, телеканали, стереотипи, інформаційна безпека, інформаційний простір, соціальні мережі, кіберзахист, інформаційний потік.

На тлі розгортання політичної ворожнечі між Росією та Україною стрімко набирає обертів інформаційна війна. Оскільки ЗМІ сьогодні є основним джерелом інформування суспільства та акумуляції усіх політичних процесів, то саме завдяки медіа можна вплинути і навіть сформувану нову громадську думку. *Мета статті* – окреслити можливі шляхи подолання інформаційної агресії, способи контролю, а також перспективи для іміджу України в очах слов'янських народів у разі ігнорування цієї проблеми, *завдання* – проаналізувати причини вразливості України до інформаційної війни з боку Росії. *Об'єктом* дослідження є журналістські матеріали російських ЗМІ про події в зоні антитерористичної операції, *предмет* дослідження – вразливість українських ЗМІ до інформаційної війни з боку Росії.

У час стрімкого науково-технічного процесу та глобалізації суспільства, ЗМІ стали невід'ємною складовою життя сучасної людини, вони здатні деформувати сприйняття дійсності.

Сьогодні російські мас-медіа породжують негативні стереотипи про Україну. Проаналізувавши матеріали провідних російських ЗМІ (канали РТР, ОРТ, НТВ) за період 2013–2014 рр., можемо виокремити низку стереотипів, що сформувались у росіян про Україну:

1. *Україна – це частина Росії і вона не може існувати без неї.* Відтак, українці є регіональною групою росіян, які мають свій говір та певні територіальні особливості.
2. *Української мови не існує.* Чимало росіян вважають, що українська мова – це діалект, який утворився з російської. А саме оформлення самостійної української мови нав'яне поляками або владою Австро-Угорщини.
3. *Західна Україна – це осередок “бандерівців”, а Львів – їхня столиця.* Бандерівці ж для росіян – це особливо жорстокі люди, яких потрібно боятись, оскільки вони є вбивцями. Проте більш конкретного визначення про них ніхто не може дати. Хоча російські ЗМІ активно поширюють всілякі нісенітниці про цих “загадкових істот”, наприклад:

- 1) бандерівців вигадав німецький Генштаб. А вони на зло Росії вигадали Адольфа Гітлера;
  - 2) бандерівці розмножувались через укуси. Людина, яку вкусив бандерівець при повному місяці перетворювалась на нього;
  - 3) бандерівці розважались, варячи в казанах людей;
  - 4) “Просвіта” – найстрашніший винахід бандерівців, бо це організація, що розвивала ненависть до росіян і всього російського;
  - 5) бандерівці діяли лише вночі, бо боялись сонця, і завжди стріляли в спину. Саме тому радянські військові завжди пересувались, будучи зв’язаними спина до спini.
- Проаналізувавши ці стереотипи про бандерівців, можна сказати, що вони сформувались завдяки багаторічному впливу російської пропаганди.

4. *Майдан – вияв агресії проти Росії.* Чимало російських ЗМІ повідомляли, що в Києві, на Майдані, за гроші стоять “бандерівці” та представники “Правого сектору”. Їхня мета – вбити якомога більше росіян, а також вони готують повстання проти братнього народу.
5. *Української культури не існує.* Чимало росіян вважають, що окрім вишиванок, народних пісень та кількох письменників в Україні в культурному плані більше нічого нема. А всіма іншими культурними надбаннями Україна має завдячувати Радянському Союзу.
6. *Крим – це Росія.* Крим став частиною Росії лише у 18 столітті. У 19 столітті за цю територію з Росією боролись війська Османської імперії, Британії, Франції і Сардинського королівства. Попри те, що Росія програла, Крим залишився в її складі. У 1954 році Крим увійшов до складу України.
7. *Українська армія вбиває мирне населення на Сході України.* Відтак, цей стереотип кидає тінь на Україну не лише в очах росіян, а й жителів Сходу. Російські телеканали фальсифікують “картинку” на екрані, аби показати те, що їм вигідно. Цей факт є однією з причин продовження конфлікту, через який кожного дня гинуть українські військові та мирне населення на Сході. Адже люди дезорієнтовані, вони не можуть розібратись хто друг, а хто ворог. Відтак, сьогодні спостерігаємо численну підтримку російської армії жителями Сходу України. А у багатьох росіян, навіть тих, хто ніколи не був в Україні, сформувалось вороже ставлення до свого братнього народу. Більшість з них, а особливо молодь, готові боротись з міфічними “бандерівцями”, посягати на територіальну цілісність України.
8. *Етнічні росіяни знаходяться під загрозою в Україні.* Тому вони просять, щоб Росія заступилась за них, втрутилась і показала Україні хто є “господар”.
9. *Україна потерпає від кризи, відтак сотні тисяч українців просять притулку в Росії.* Пропагандисти активно поширюють інформацію про високу якість життя в Росії. Прикладом цього є трансляція першотравневого параду в анексованому Криму. ЗМІ подавали інформацію, мовляв, Крим потрапив у надійні руки, а до того – був покинутий напризволяще.
10. *На Півдні та Сході України відбуваються масові напади української армії на церкви та синагоги.*

Цій пропаганді піддаються не тільки звичайні люди, а й чимало тих, хто творить і впливає на громадську думку: зірки естради та кінематографу, бізнесмени, чиновники та ін.

Російська пропаганда має на меті посилити свої моральні та матеріальні позиції, принижуючи українців. Відтак, ситуація складається не на користь для України. Адже росіяни висвітлюють події в Україні на користь собі, щоб завоювати якомога більшу частину прихильників так званих “ДНР” і “ЛНР”. А це шлях до розколу країни та пряма загроза нашому іміджу в очах демократичного світу.

Росіяни вміло маніпулюють українською аудиторією ЗМІ і дезорієнтують суспільство. Російські журналісти сьогодні висвітлюють інформацію про Україну так, як це вигідно Кремлю. Вони ігнорують принципи та етичні засади журналістики, оскільки застосовують прийоми дезінформації. А на думку Папи Римського Франциска: “Найбільші гріхи медіа — це ті, що йдуть дорогою брехні, і їх є три: дезінформація, очорнення та знеславлення. А найважчий із них — це дезінформація”. Відтак, жителі Сходу України піддаються цій пропаганді, оскільки не можуть критично і далекоглядно аналізувати ситуацію. Їм простіше змиритись з думкою, яку нав’язують “пропутінські” ЗМІ та псевдочесні журналісти. Вони залякані, а страх, за словами доктора філософії університету Північної Кароліни Говарда Левенталя, є найбільш дієвим засобом переконання [3, с. 91].

Цю думку підтримують відомі дослідники Е. Аронсон та Е. Праткінс, які в своїй книзі “Ера пропаганди” стверджують, що коли людину охоплює страх, то вона не може тверезо оцінити реальність, а лише думає як позбавитись страху [1, с. 219].

Вразливість українського медіапростору до інформаційної війни з боку Росії породжена такими причинами:

1. В Україні не контролюється виникнення нових електронних ресурсів. Відтак, чи не щодня з’являються нові Інтернет-медіа, спрямування яких досить часто має антиукраїнський, пропагандистський характер.
2. Вільне і досить активне проникнення в супутникові ЗМІ, соціальні мережі та електронну пошту пропагандистських матеріалів.
3. Україна не повною мірою може протистояти вірусам та шкідливому програмному забезпеченню, що розповсюджує російську пропаганду.
4. У Росії з’являється чимало різноманітних розробок, спрямованих на пропаганду та маніпулювання свідомістю. В Україні ж все навпаки. Крім того, що розвиток цієї сфери у нас на початковому рівні, немає ще й засобів протидії агресивним сигналам, які використовує Росія.
5. Неналежною є підготовка фахівців до ведення інформаційної війни в ЗМІ. Українські виші не готують фахівців з кіберзахисту, а якщо у них навіть і є поодинокі спецкурси з таких дисциплін, то вони викладаються дуже поверхнево.
6. Немає відповідної джерельної бази, яка б надавала доступ до інформації про стратегію і тактику ведення інформаційної війни. Адже якщо проаналізувати наявність відповідної літератури, яка вийшла після часів Незалежності України, то її обмаль, а кількість фахівців з цього питання – мізерна.

На нашу думку, Україна, на цьому етапі, не може зупинити інформаційну війну. Проте контролювати її можна. Відтак, важливу роль у цьому відіграє державно-правове регулювання. Крім цього, контролювати інформаційну війну можна за допомогою того ж таки Інтернету. Попри те, що всесвітня мережа часто є хорошим плацдармом для породження інформаційної війни, вона може й бути засобом ефективної боротьби з нею. Якщо

об'єднати низку відомих та впливових Інтернет-ЗМІ спільною метою, тобто боротьбою з інформаційною агресією, то результат буде позитивний. Адже ці ЗМІ працюватимуть на відновлення іміджу України, а також вони правдиво інформуватимуть суспільство.

Проблема інформаційної війни з боку Росії проти України – питання надзвичайно гостре. Саме тому воно зацікавило багатьох сучасних учених, журналістів. На думку сучасного дослідника інформаційних війн Олександра Маруненка, для того, щоб протидіяти російській інформаційній експансії на Україну треба:

1. Підвищити ефективність політики інформаційної безпеки в галузі оборони, відтак вдосконалити відповідні структури.
2. Перешкоджати маніпулятивним технологіям, застосованим для впливу на суспільну свідомість.
3. Вдосконалювати методи безпеки інформаційних і телекомунікаційних систем, а також систем та засобів інформатизації озброєння і військової техніки, систем управління військами і зброєю.
4. Готувати у вищих фахівців у сфері протистояння інформаційним війнам [3, с. 95].

На нашу думку, влада також повинна боротись проти російської інформаційної експансії. Вона у цій ситуації має взаємодіяти з людьми. Не замовчувати інформацію, а навпаки – відверто розповідати про події, що трапились у зоні бойових дій, а також політиці. Та сьогодні бачимо, що влада залишається осторонь цієї проблеми, а на передовій є лише волонтери. Журналісти мають збалансовано подавати інформацію з зони АТО, працювати на позитивний імідж держави та її громадян.

Також треба усвідомити те, що сьогодні, в часи науково-технічного прогресу, є реальні можливості навчитись боротись з ворогом. Чи не у всіх соціальних мережах терористичні угруповання і російські пропагандисти активно слідкують за українськими позиціями. Відтак, розвідавши все, що потрібно, вони наносять потужні інформаційні, а потім і збройні удари по вразливих місцях. Аби протистояти цьому українським медіа потрібно чітко окреслити соціальні прошарки своєї аудиторії. Відтак, до жителів окупованих територій має надходити збалансованіша інформація. Тобто, в такі складні періоди для Донбасу, Криму, Сходу, Заходу, Півдня та Центральної України мають бути різні інформаційні потоки.

Крім цього, журналісти мають подавати інформацію про події на окупованих територіях в якісно новому, викривальному форматі. Застосовуючи різноманітні словесні і стилістичні засоби побудови тексту. Наприклад, у текстах не треба вживати фрази, що визнають впливовість “ДНР” і “ЛНР”. Тобто, потрібно завжди писати ці абревіатури в лапках, додаючи до них такі конструкції, як: так званий уряд, самопроголошена “ДНР” чи “ЛНР”, незаконні формування, терористичні угруповання. Ці конструкції показуватимуть невизнання Україною цих терористичних груп і нівелюватимуть їх владу та вплив на державний устрій України.

Якщо ж в українському медіапросторі не відбудеться жодних змін, то наслідки від інформаційної війни будуть негативними, а саме:

- 1) російська сторона насильно захопить науковий потенціал України. Відтак, кращі науковці, найбільш успішні підприємства перейдуть до власності агресора;
- 2) повне руйнування армії;
- 3) ліквідація наукового виробництва;

- 4) знищення системи освіти та наукових осередків;
- 5) руйнування і знищення тієї частини структури, яка не може бути використана Росією у власних цілях;
- 6) відділення частини території України, знищення частини її населення;
- 7) скорочення інформаційного потоку.

Сьогодні журналісти мають усвідомити, що інформаційна війна в Україні перебуває в процесі свого загострення. Відтак, для того, щоб втримати контроль над ситуацією, журналістам необхідно почати змінювати світогляд людей, які піддалися російській пропаганді. Це потрібно робити поступово, ненав'язливо, системно й систематично через усі мас-медіа України.

Список використаної літератури

1. Аронсон Э. Эпоха пропаганды: Механизмы убеждения, повседневное использование и злоупотребление / Э. Аронсон, Э. Праткинс. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
2. Горчинська О. Георгій Почепцов: Інформаційна війна веде до наступного кроку – війни фізичної [Електронний ресурс] / Олександра Горчинська. – 2014. – Режим доступу: http://www.mymedia.org.ua/konkurs/ukraina/infowars/georg_y_pochepcov_nformac_yn_v_yna_vede_do_nastupnogo_kroku-v_yni_f_zichno.html
3. Кабаненко І. Інформаційна війна Росії проти України побудована на суцільній брехні [Електронний ресурс] / Ігор Кабаненко. – Режим доступу: <http://uapress.info/uk/news/show/28496>
4. Маруненко О. Зовнішні і внутрішні інформаційні війни у медієвому просторі України / О. Маруненко // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – К., 2011. – №4. – С. 91–95.
5. Панарин И. Н. Технология информационной войны / Игорь Николаевич Панарин. – М. : КСП+, 2003. – 319 с.

Стаття надійшла до редколегії 12.09.14

Прийнята до друку 05.10.14.

VULNERABILITIES UKRAINE TO THE INFORMATION WAR

Natalia Eliashevka

*National University "Lviv Polytechnic",
Kniazia Romana Str., 1/3, Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: eliashevka1990@ukr.net*

The article highlighted weaknesses in Ukraine for informational war with Russia, as well as ways to overcome it.

In our opinion, Ukraine suffers from information attack from Russia because:

- 1) Ukraine is not controlled by the emergence of new electronic resources. Therefore, almost every day there are new online media guidance which often has anti-Ukrainian propaganda;
- 2) free and very active penetration of satellite media, social networks and e-mail promotional materials;
- 3) Ukraine can not fully resist viruses and malware that spreads Russian propaganda;
- 4) in Russia there are many different developments aimed at propaganda and manipulation. In Ukraine, the opposite is true. Besides the fact that the development of this area, we at the primary level, there is also a means to counter aggressive signals used by Russia;
- 5) improper is to train professionals to information warfare in the media. Ukrainian universities do not train specialists in cyber defense, and if they even have individual courses in the following subjects, they are taught very superficially;
- 6) no relevant sources, which would provide access to information on the strategy and tactics of information warfare. After all, if we analyze the availability of relevant literature that came after Ukraine's independence, it is not enough, and the number of experts on the subject - negligible.

Key words: information warfare, propagation, the Internet, stereotypes, information security, information space, cyber, information flow.